

Cucurbitaceae familyasına ait bitkiler, çiçeklenme tipi, bitki habitusu ve meyve özellikleri açısından geniş bir polimorfizm ile karakterize edilir.

Автор(и): доц. д-р Николай Велков, ИЗК "Марица" Пловдив

Дата: 01.07.2023 Брой: 7/2023

Kabakgiller familyasına ait bitkiler geniş bir polimorfizm sergiler, bu da üretim yönlerinde ve yetiştirme teknolojilerinde büyük bir çeşitliliği belirler.

Hıyar, karpuz, kavun ve bal kabağı, Cucurbitaceae familyasına ait türlerdir. Önemleri, meyvelerin besleyici ve lezzet nitelikleriyle belirlenir; bu meyveler hem taze tüketimde hem de konserve

endüstrisinde – sterilize ürünler, püreler, meyve suları ve reçeller için – kullanılır. Su kabağı, lif kabağı ve bir dizi yabani türün tarım için önemi azdır, ancak değerli bir genetik plazma kaynağı temsil ederler.

Cucurbitaceae familyasından kültür ve yabani türler: Cucumis sativus – hıyar; Cucumis melo – kavun; Citrullus lanatus – karpuz; Cucurbita maxima – kış kabağı; Cucurbita moschata – misk kabağı (butternut tipi); Cucurbita pepo – balkabağı; Cucurbita ficifolia; Lagenaria siceraria – su kabağı; Luffa cylindrica – lif kabağı, sebze süngeri Luffa; Cucumis africanus; Cucumis anguria; Cucumis dipsaceus; Cucumis ficifolius ve Cucumis myocarpus Afrika kökenli yabani türlerdir.

Bu familyanın tüm türleri için en karakteristik özellik, çiçeklenme tipi, bitki habitusu ve meyve özellikleri açısından geniş polimorfizmdir. Kabakgillerde üç tip çiçek oluşur – erkek, dişi ve erselik (hermafrodit), bunlardan erselik çiçek evrimsel olarak en eskisidir. Bu genetik çeşitlilik, üç çiçek tipinin kombinasyonuna bağlı olarak yedi çiçeklenme tipinin oluşumunu belirler: androesik – tamamen erkek çiçek oluşturur; ginoesik – sadece dişi çiçek oluşturur; monoesik – erkek ve dişi çiçek oluşturur; ginomonoesik – dişi ve erselik çiçek oluşturur; andromonoesik – erkek ve erselik çiçek oluşturur; trimoesik – erkek, dişi ve erselik çiçek oluşturur; hermafroditae – sadece erselik çiçek oluşturur.

Çiçekleri tek eşeyli olan bitkiler tipik olarak yabancı tozlanır. Bunlarda geitonogam tozlanma (aynı bitki üzerindeki erkek çiçeklerle) ve ksenogam tozlanma (aynı çeşidin diğer bitkilerinin erkek çiçekleriyle) gerçekleşir.

Erselik çiçeklere sahip olanlar ise fakültatif olarak kendine tozlanır.

Bu ürünlerin tozlanması böcekler, yani entomofil olarak, ancak en sık arılar tarafından gerçekleştirilir. Tozlayıcı böceklerin varlığı, meyve tutumu ve meyvelerin oluşumu için büyük önem taşır. Sadece hıyarda partenokarpik meyve oluşumu tespit edilmiştir ve bu sadece mini tip ve sera hıyarlarında görülür. Bunlarda, çiçeklerin tozlanması ve döllenmesi olmadan meyve oluşumu gerçekleşebilir, bu da onları geç sonbahardan erken ilkbahara kadar, tozlanmayı sağlayacak böceklerin olmadığı dönemde sera üretimi için çok uygun kılar.

Pratikte, Cucurbitaceae familyasından bitkiler yetiştirilirken bu nokta sıklıkla unutulur ve bu genellikle tozlanma olmaması durumunda meyve tutumunun ölümüne veya yetersiz olması durumunda meyvelerin şekil bozukluğuna neden olur. Bu önemli süreç için optimal koşulları sağlamak için, 3-4 dekar alan başına bir kovan arı yerleştirmek gereklidir.

Partenokarpik hıyarların tozlanmasına izin verilmemelidir, çünkü meyveler uç kısmına doğru şişer ve daha sonra standart dışı olarak kategorize edilir. Bundan kaçınmak için, ekim alanına yakın konumdaki erkek çiçekli tüm bitkilerin uzaklaştırılması gerekir.

Tüm eşey tipleri, heterosis çeşitlerinin ıslahında ve hibrit tohum üretiminde önemlidir. Bireysel kabakgillerde belirli bir çiçeklenme tipi kullanılır. Hıyarlarda ginoesik ve monoesik çiçeklenme tipleri tercih edilir; karpuz ve kavunda – monoesik ve andromonoesik; bal kabağı ve sakız kabağında ise monoesik ve subginoesik tipler baskındır, ikincisi bitki büyümesinin başlangıcında (4-5. boğum) erkek çiçek oluşumu ve daha sonra sadece dişi çiçek oluşumu ile karakterize edilir.

Meyveler de büyük bir polimorfizm sergiler. Hıyarlar, meyve boyutuna bağlı olarak temelde dört çeşit tipine ayrılır. Küçük meyveli veya kornişon tipler 6 ila 12 cm meyve uzunluğuna sahiptir. Salatalık tipler 20-28 cm meyve uzunluğuna sahiptir. Mini çeşit tipi 12-18 cm'dir ve partenokarpik meyve oluşumu gösterir. Sera çeşit tipi ise 28-34 cm uzunluğa sahiptir ve yine partenokarpik meyve oluşumu gösterir. Teknik olgunluktaki kabuk rengi açıktan koyu yeşile kadar değişebilir.

Kavunda çeşitlilik o kadar büyüktür ki, tür on çeşide ayrılır, ancak Bulgaristan için var. Cantalupensis ve var. Inodorus en büyük öneme sahiptir. İlk varyete, en yaygın olan yaz kavunlarını içerir. Cantalupensis varyetesinin kendisi de büyük bir çeşit tipi çeşitliliği gösterir, bunlar arasında Vidin Коравци tipi Bulgaristan için en önemlisidir. Son 10-15 yılda, piyasada öncelikle Yunanistan'dan ithal edilen Galia çeşit tipi yerleşmiştir ve daha yakın zamanda Charentais tipi (Fransız tipi) ve kantalup (Amerikan tipi) de görülmektedir. İkinci varyete olan Inodorus, kış kavunlarına, yani belirli bir depolama süresi, genellikle 2-4 hafta sonra olgunlaşanlara aittir. Bunlar arasında Honey Dew çeşidi ülkemizde en yaygın olanıdır, ancak son zamanlarda Altınbaş tipi (Türkiye'den) ve Piel de Sapo tipi (İspanya'dan) kavunlar da ortaya çıkmıştır.

Karpuz meyveleri kırmızı et rengi ile karakterize edilir, ancak pembe ve sarı renkler de bulunur. Meyvelerin kabuk rengi mermer tipi, çizgili zebra tipi veya kaplan tipi olabilir. Piyasada, etinde çekirdek oluşturan diploid karpuzlar en yaygındır. Daha az ölçüde, çekirdek oluşturmayan veya az sayıda gelişmemiş çekirdeğe sahip triploid karpuzlar dağıtılmaktadır.

Kabaklarda, butternut tipi, kış kabağı ve balkabağı bulunur; bunlar sırasıyla Cucurbita moschata, Cucurbita maxima ve Cucurbita pepo türlerine karşılık gelir. Sakız kabağı (kabak) son türe aittir, meyveleri düzenli silindirik şekle ve daha nadiren bazı çeşitlerde küresel şekle sahiptir. Kabuk rengi beyazdan koyu yeşile kadar değişir.

Bitki habitusu açısından, belirsiz (sürekli büyüme gösteren) olabilir, bu en sık hıyar, karpuz, kavun ve bal kabağında görülür. Belirli veya çalı formunda (boğum araları oldukça kısalmış), bu ise sakız kabağı (kabak) için karakteristiktir.